

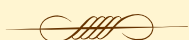
keze alatt. E kritériumok alapján csupán tucatnyi olyan ember van a faluban, aki mészégetőként vehető számba: „Tizen, tizenketten vagyunk, amelyikek be tudjuk rakni. Mindenki nem érti. Hát olyan patronok, teszem fel V. Á., érteni érti az égetést, de nem tudja berakni. S a szülei is, az ókori izéjei is mind meszesek vótak, de nem tudja. Odafigyelés kell.”

A legnagyobb mészégetők is csak a tisztas megélhetést képesek tevékenységükkel biztosítani, kirívó felhalmozásra nem akad helyi példa: „...elég normálisan megélnék belőle, de egyszer, hogy meggazdagodjon, valaki egy nagy házat építsen, s látszodjon, hogy ez itt mészégető lakik, a lakáson, olyan nincs”. Egyre sűrűbben jelentkeznek viszont azok a példák, amelyek sikeres stratégiaként nem a termelésben, hanem a forgalmazásban rejlő gazdasági potenciál mellett érvelnek: „én őszintén megmondom: van Udvarhely egy valaki, az Magyarországon dolgozott, s hozott vót – a 90-es évek elején – egy mészótó gépet, azt vásárolt s ő nekifogott. Általába ő szokta innét Vargyasról felvásárolni a meszet, de ő aztán biztos, hogy meggazdagodott, de úgy, hogy katasztrófálisan”.

A kemény munkával megszerzett pénzt a mészégetők nem csak a mindennapi gondok enyhítésére, a megélhetésre fordítják; felhasználásában nagy szerepet szánnak a ceremóniális beruházásoknak, az emberi kapcsolatok ápolásának és a családi-baráti közösségben szervezett ünnepléseknek is. „Má a régi mészégetők-nél megvót ez, hogy minden katlan mész az meg vót ünnepelve. Most es úgy van. V. F.-nél például, ők aztán még úgy es van, hogy egy katlan mész ára reamegy, addig ünnepelnek. Ha elfogy a pénz, akkor rakják esmen bé s égetik ki.” Ezáltal folyamatosan újratermelik a közösségen belüli szimbolikus pozíciót, újradefiniálják a munkásaikkal és a falubeliekkel kiépített emberi-társadalmi kapcsolataikat is.

Vargyason az újabban épített vagy felújított mészégető katlanok a helyi hagyomány szerencsés továbbélése mellett arra utalnak, hogy a mészégetők a minimális gazdagság mellett, gazdasági alternatívák híján, a természetvédelmi megszorítások, az EU-s törvények szabályozásai és a lokalitás nyújtotta feltételek, „kiskapu” közt ügyesen lavírozva, megélhetésüket hosszabb távon is a széles körben keresett mész égetésével kívánják előteremteni.

Kinda István

A gyergyószentmiklósi Madaras-kapuról

Az 1885-ben készül Madaras-kaput – mint műemléket – a gyergyószentmiklósi Tarisznyás Márton Múzeum őrzi. Elnevezése az egykori tulajdonos, gyergyószentmiklósi Madaras Sándor nevét takarja, erről a kiskapu fölé vésett felirat is árulkodik: „Isten segedelméből építette Madaras Sándor és neje György Borbála”. Két zábén további feliratok olvashatók, az egyik a zetelaki mester nevét rejt („Készítette zetelaki Máté Imre”), a másik a kapun belépőt köszönti („Áldás a bejövőknek, békesség az elmenőknek”). Úgy tudjuk, hogy Madaras Sándor maga is dolgozott kapuja elkészítésén.

A kapu valódi kuriózum Gyergyó vidékén: ehhez hasonló, tölgyfából készült, udvarhelyszéki mintákkal faragott, festett székely kaput nemigen találunk. A tölgyfa és cserefa nem honos a medence erdőiben, a gyergyói ember ezért hagyományosan fenyőfából készítette kapuját, s ebből kifolyólag, mivel a fenyő köztudottan kevésbé alkalmas faragásos díszítésre, fűrészelt mintákat alkalmazott.

Madaras Sándor különleges kapujára nem kizárólag a Gyergyószentmiklóson élők, hanem a szakemberek is felfigyeltek. A Tarisznyás Márton Múzeum fotóarchívuma őrzi a XX. század elején Vákár László által készített üveg-negatívot, amelyen a kiskapuban gyer-

gyói székely viseletbe öltözött leányt is látunk. Vámszer Géza az 1960-as években, a vidéken tett kutatóútjai során többször is megörökítette a kaput. Tarisznyás Márton *Gyergyó történeti néprajza* című kötetében Gál Sándor felvétele látható. Azon rajta van a kapu mellett a Madaras-ház utcai homlokzata is. A fényképeken az is megfigyelhető, hogy a fenyőfából készült nyíló részeket idővel kicserélték.

A műemlékké nyilvánított kaput Madaras Sándor fia, ifj. Madaras Sándor 2001-ben adományozta a gyergyói múzeumnak, egy új (modern) kapu elkészítésének fejében. Az akkori igazgató, Lukács Mária, valamint munkatársai, Bajkó Sándor és Sándor Lehel Csaba, Demeter István székelykeresztúri restaurátor irányításával, szakszerűen állították fel a kaput, melynek állapota már szemmel láthatóan romlott, a feliratok nehezen kivehetők, a festésnek csupán nyomai maradtak, egyszerű restaurálásra szorul. Röviddel ezután a Rákóczi Ferenc (akkor még Kárpátok) utca 29. szám alól a Madaras-ház utca felőli része (csupán egy szoba) is a múzeum udvarára került, 2006-tól az intézmény keretei között működő Játsszóháznak ad otthont.

Szőcs Levente